

17. PEATÜKK. EESTI KOHALIKE OMAVALITSUSTE JÄTKUSUUTLIKKUSE ANALÜÜS REGIOONITI

Elvi Ulst

Sissejuhatus

Kohalike omavalitsuste jätkusuutlikkuse hindamiseks Eesti regioonide siseselt on autor arvanud KOV jätkusuutliku heaolu indeksid kõikide regiooni KOV-de kohta ja reastanud selle järgi KOV-d regioonis. Esimene koht kuulub kõige jätkusuutlikumale ja viimane kõige vähem jätkusuutlikule KOV-le regioonis.

Indeksi arvutamisel on kasutatud rahandusministeeriumi andmebaasi kohalike eelarvete täitmise kohta (Kohalike omavalitsuste kuuaruanne detsember 2004) ja statistikaameti andmeid rahvastiku kohta. Lähteandmeteks on põhiliselt kohalike eelarvete täitmise kuluosa. Seega on analüüs keskendunud rohkem väljundile kui sisendile, rohkem kulutamise võimele kui kuluefektiivsusele ja tulude genereerimisvõimele. KOV kulusid käsitletakse seejuures kui rahalist väljendust KOV võimele toota avalikke kaupu (luua heaolu) oma tegevusega erinevates valdkondades. Mõistagi on väljund seotud sisendiga – viimase kümne aasta jooksul on riigieelarvest KOV-dele eraldatavate rahade jaotusmehhanisme pidevalt täiustatud. Kui varem toimus jaotus eelkõige kohalike omavalitsuste tulude ühtlustamise põhimõttel, siis viimastel aastatel võtavad jaotusvalemid arvesse ka kuluvajadust. Indeksi arvutamise ja selle analüüsi teel saab välja selgitada, millega iga konkreetne KOV tegelikult tegeles. See võib erineda oluliselt sellest, millega (seaduste kohaselt) me arvame teda tegelenud olevat.

Tegelikule kulutamisele keskendumine ei tähenda, et tuludega üldse ei arvestataks. Täieliku tähelepanuta sisend siiski ei ole jäänud – tegevuse jätkusuutlikkuse osaindeksite kõrval on arvatud ka fiskaalse jätkusuutlikkuse osaindeksid.

17.1. KOV jätkusuutliku heaolu indeksi arvutamise meetodika ja andmebaas

KOV jätkusuutliku heaoluindeks (I^S) näitab KOV suhtelist jätkusuutlikkust, mis kujuneb fiskaalse jätkusuutlikkuse (I^F) ja tegevuste jätkusuutlikkuse indeksite (I^{TEG}) keskmisena. Andmebaasiks on valitud KOV-de igakuiselt rahandusministeeriumile esitatavad kohalike eelarvete täitmise aruanded 2004. a lõpu seisuga. Eelarve täitmise aruanne on äri sektori rahavoogude aruande analoog avalikus sektoris. See ei võimalda jätkusuutlikkusele läheneda kapitalide meetodil.¹²⁰ Küll aga saab konkreetse aasta rahavoogude põhjal anda hinnangu KOV-i tegevuse suhtelisele jätkusuutlikkusele regioonis ühel konkreetsetel eelarveaastal. Arvutades jätkusuutliku heaolu indeksi ja reastades selle järgi KOV-d, saab välja selgitada regiooni jätkusuutlikumad ja vähem jätkusuutlikud.

Eesti on oma avaliku sektori finantsarvestust (riigiraamatupidamist) püüdnud viia järkjärgult vastavusse rahvusvaheliste nõuetega. Rahvusvahelise Valuutafondi aastaraamatus (Government 2000, 2004) on Eesti esindatud alates 1991. aastast. 2001. aastast muutus selle ülesehitus ja struktuur (GFSM 2001) vastavamaks jätkusuutlikkuse ideoloogiale. Eesti KOV-de eelarveraamatupidamisse jõudsid toimunud muudatused 2003. aastal ja täpsustamisi toimus veel ka 2004. aastal. Valitsussektori tegevused keskvalitsuse ja kohalikul tasandil on jaotatud kümneks valdkonnaks. Käesolev uurimus hõlmab neist üheksat valdkonda (vt tabel 17.1) – välja on jäänud riigikaitse, mille tähtsus kohalikul tasandil on nullilähedane.

Uue tegevusvaldkonnana on alates 2003. aastast tulnud juurde keskkonnakaitse. Varasem valitsussektori tegevusvaldkondade klassifikaator (COFOG¹²¹) jaotas tegevused 14 valdkonna vahel, kusjuures eraldi peeti arvestust mitmete praegu majanduse alla arvatud tegevusvaldkondade lõikes (kütus ja energia; põllumajandus, metsandus, kalandus, jahindus; kaevandus, tööstus, ehitus; transport ja side).

¹²⁰ Näiteks ei saa me teada, kuivõrd on KOV säilitanud või suurendanud tema valduses olevat toodetud kapitali või looduskapitali.

¹²¹ COFOG – *Classifier of Functions of Government*

Tabel 17.1. Kohalike omavalitsuste kulud tegevusvaldkondade lõikes aastatel 2002–2004, mln kr

Kulud	2002	%	2003	%	2004	%
Üldised valitsussektori teenused	975	8,7	1133	9,3	1212	9,3
Avalik kord ja julgeolek	102	0,9	106	0,9	122	0,9
Majandus	2747	24,5	1560	12,8	1664	12,7
Keskonnakaitse	0	0,0	404	3,3	480	3,7
Elamu- ja kommunaalmajandus	289	2,6	889	7,3	792	6,1
Tervishoid	146	1,3	71	0,6	92	0,7
Vaba aeg, kultuur ja religioon	771	6,9	1590	13,0	1730	13,2
Haridus	5023	44,7	5364	43,9	5949	45,5
Sotsiaalne kaitse	983	8,7	1087	8,9	1035	7,9
Kokku	11233	100	12209	100	13077	100

Allikas: Rahandusministeeriumi andmed, autori arvutused

Uurimisülesande täitmiseks on koostatud erinevate valdkondade indeksid eelnevalt valitud indikaatorite baasil. Absoluutarvud on teisendatud suhtarvudeks (kulud elaniku kohta lähtudes elanike arvust antud KOV-s 1.01.2004 seisuga või % kulude üldsummast näiteks üldiste avalike teenuste puhul).

Kõik valitud näitajad teisendatakse ümber alljärgnevalt:

- KOV jätkusuutlikkuse seisukohast positiivne näitaja: maksimum 1 (kõige parema näitajaga KOV), miinimum 0 (see nähtus puudub);
- KOV jätkusuutlikkuse seisukohast negatiivne näitaja: absoluutne maksimum 0 (nähtus puudub), miinimum -1 (kõige halvema näitajaga KOV antud regioonis).

Tegevuste jätkusuutlikkuse indeks (I^{TEG}) on leitud kõikide valdkondade osaindeksite summa jagamisel üheksaga. Niisugune lähenemine tähtsustab ühest küljest kõiki tegevusvaldkondi võrdselt, teisest küljest ei ole kõiki tegevusvaldkonnad kohalikul tasandil võrdse tähtsusega (vt tabel 17.1). See alandab (I^{TEG}) tunnetuslikku väärtust – suhteliselt väheste pingutustega mõnes väiksema tähtsusega valdkonnas võib KOV tõusta jätkusuutlikkuse pingereas oluliselt. Mõnevõrra aitab juhuslikkust vähendada jätkusuutlikkuse teine osaindeks – fiskaalse jätkusuutlikkuse indeks, mis koosneb kuuest osaindeksist. Need on järgmised.

KOV eelarve (1) ülejäägi/puudujäägi indeks (I^d). Ei üle- ega puudujääk ole head, kuid täiesti täpselt tasakaalus eelarvet on praktiliselt võimatu koostada. Parim KOV selle näitaja järgi on see, kus indeks on 0, nii suurima ülejäägiga kui ka suurima puudujäägiga KOV-i regioonid tähistab -1. Mõlemad räägivad KOV töötajate kehvadest eelarvelise planeerimise alastest oskustest. Keskvalitsuse konservatiivne fiskaalpoliitika suunab ka KOV-d ettevaatlikele tuluprognosidele. Ülelaekumiste korral ei võeta õigeaegselt vastu lisaeelarveid, laekumise puudujääkide korral negatiivseid eelarveid. Üle- või puudujäägi indeks ei räägi midagi sellest, kas puudujääk oli planeeritud või mitte. On täiesti loomulik, et KOV-d avardavad oma tegevusvõimalusi, planeerivad eelarve puudujäägiga ja võtavad puudujäägi katteks laenu. 2004. aastaks kavandati defitsiit summas 746 mln kr. Tegelik defitsiit kujunes üle kolme korra väiksemaks (224 mln kr).

Laenude võtmisega tuleb pidada piiri. Näitajad, mille abil iseloomustatakse laenu tegevuse ulatust, on (2) võlteenindamise kulud ühe elaniku kohta ja nende suhe maksudesse (I^v). Indeks arvutatakse neist ühe või mõlema näitaja alusel. Uue klassifikaatori järgi on andmed selle näitaja arvutamiseks üldiste valitsussektori teenuste all. Varasemate aastate kohta on neid andmeid raske leida.

(3) Maksude osatähtsus kulukattes (I^m) iseloomustab KOV fiskaalseid võimalusi. Jätkusuutlikum on KOV, kus see näitaja on suurem.

(4) Kaupade ja teenuste realiseerimisest laekunud summade osatähtsus kulukattes (I^f) näitab KOV konkurentsivõimet (jätkusuutlikum on see KOV, kus see näitaja on kõrgem; Indeks = 1). Indeks kajastab kõikide KOV-i asutuste tegevusega seotud tulusid, kuid valdav osa realiseerimistest on seotud haridusasutuste tegevusega. Vallad, kus pole kooli ega lasteaeda, ostavad teenust (tasuvad neile esitatavaid kohatasu arveid). Parem näitaja oleks müükide-ostude saldo, kuid praegune eelarve klassifikaator ei võimalda saldot esitada. Eelmisel sajandil tehtud uurimus näitas, et müüjaid oli tunduvalt vähem kui ostjaid ja saldo oli linnade, eriti aga suuremate linnade kasuks. Tegemist on jaotatu ümberjaotamisega, mis on igas mõttes ebaefektiivne tegevus – tekitab täiendavaid tehingukuluseid (arved, igakuised maksed, saldode kontrollimised) ja heaolukadu (ressursside ümberjaotamine hõredamalt rahvastatud aladelt tihedamalt rahvastatud aladele vähendab ühiskonna üldist heaolu) ning piirab oma infrastruktuuri arendamise võimalusi doonor-KOV-de seas. Teisest küljest võib madal realiseerimisnäitaja

viidata ka KOV juhtide omakasupüüdlusele (*rent seeking*) – kartes kaotada positsiooni, ei taheta liituda naabervalla või linnaga. Tavalisim põhjendus sel juhul on, et „rahvas on liitumise vastu“.

(5) KOV eelarvemahu indeks (I^d) leitakse kulude suhte põhjal regiooni suurima eelarve mahtu. Suurem eelarve annab paremaid võimalusi spetsialistide palkamiseks ja infrastruktuuri täiustamiseks.

(6) KOV kulud ühe elaniku kohta (I^c) leitakse suhte põhjal regioonis suurimaid kulusid elaniku kohta tegeva KOVi näitajasse. Indeksit mõjutab elanike arv vallas.

Kokkuvõttes koosneb KOV jätkusuutliku heaolu indeks (I^{JS}) 15-st osaindeksist, mis on agregeeritud kahes osas (I^{TEG} koondab üheksa ja I^F kuus osaindeksit).

Regionaalsel tasandil läbiviidud KOV jätkusuutlikkuse analüüs oleks kahtlemata kasulik regiooni juhtimisorganitele. Eestis neid ei ole. Kahel juhul viiest (Põhja-Eesti ja Kirde-Eesti) langeb regioon kokku maakonnaga (Harjumaa ja Ida-Virumaa). Ka maakonnas ei ole demokraatlikult valitud otsustamisorganit, kes võiks vajada esitatavat informatsiooni, kuid maavanema kantselei siiski tegeleb maakonna arengukavade koostamisega, sealhulgas haldusterritoriaalse reformiga. See asjaolu tingis lahenduse mitte esitada antud peatükis kõikide regioonide KOV-de jätkusuutlikkuse analüüsi ühesuguse liigenduse ja detailsusega.

Põhjalikumalt on üksikute indikaatorite toimet uuritud Põhja- ja Kirde-Eestis, vähem ülejäänud regioonides. Nimetatud kahes regioonis oli KOV-de arv suhteliselt väike (Põhjas 25 ja Kirdes 23) võrreldes regioonidega, kuhu kuulus mitu maakonda: Kesk-Eestis kolm maakonda ja 44 KOV-i; Lääne-Eestis neli maakonda ja 56 KOV-i; Lõuna-Eestis kuus maakonda ja 93 KOV-i. Pikkade ridade puhul kahanes jätkusuutlikkuse indeksi „töövõime“järsult – liiga palju ühel ja samal tasemel olevaid KOV-e. Arvestades, et mitme maakonnaga regioonis ajab iga maakond niikuinii eelkõige „oma asja“ ja ükski ei taha Eesti halduskaardilt kaduda, on mitme maakonnaga regioonide indeksitabelid viidud peatüki lissasse.

KOV jätkusuutlikkuse käsitluse teine tasand on juhtumianalüüs, mis viiakse läbi regiooni neis valdades, mis analüüsi tulemusena paistavad silma oma jätkusuutmatusega ja/või mõnes liitunud või liitumas vallas.

Täiendavaid andmeid hangitakse mitmesugustest statistilistest allikatest, KOV-de kodulehekülgedelt, ajakirjandusest ja erandjuhul ka intervjuuerides.

17.2. Põhja-Eesti regiooni KOV-de healuindeksid

Põhja-Eesti hõlmab Harjumaad koos Tallinnaga, kusjuures 75% selle regiooni rahvastikust elab Tallinnas. Statistikaameti andmetel on Tallinna rahvastik perioodil 01.01.2003–01.01.2005 kasvanud ligi 21 tuhande võrra, sealhulgas tööealiste arv ligikaudu 12 tuhande võrra, kuni 6 aastaste laste arv üle seitsme tuhande. Vähenenud on 7–18 aastaste arv (ligi kahe tuhande võrra). See teeb keeruliseks haridusasutuste töö korraldamise. Põhja-Eesti regioonis on rahvastiku poolest suhteliselt suured KOV-d. Ainult ühes, Aegviidu vallas on elanike arv alla tuhande. Kokku elab viie väiksema KOV-i territooriumil, kus rahvaarv on alla 2000, ainult 1,6% regiooni rahvastikust (vt tabel 17.2).

Tabel 17.2. KOV-de jaotus rahvaarvu järgi (rahvastik 01.01. 2005)

KOV-de rühmad (elanike arv)	KOV-de arv	Rahvaarv KOV- derühmas	KOV-de rühma osatähtsus rahvastikus (%)
alla 2000	5	8 504	1,6
2001–4000	5	16 464	3,1
4001–6000	6	29 941	5,7
6001–10 000	6	46 877	8,9
10 001–20 000	2	27 107	5,1
Tallinn	1	398 921	75,6
Kokku	25	527 814	100

Regiooni teised linnad võib jaotada kasvavateks ja kahanevateks. Kahanevad linnad on Maardu, Loksa ja Paldiski. Kasvavad vallad on Harku (kahe viimase aasta jooksul on ainuüksi kuni 6 aastaste laste arv kasvanud 164 võrra), Viimsi (kuni 6 aastaste juurdekasv 220), Saku valda on lisandunud 103 last. Kokku on netoiive antud regioonis väljaspool Tallinna 1314. Kuni 6 aastaste arv on kasvanud 479 võrra, 7–14 aastaste arv vähenenud 1135 võrra, tööealiste arv kasvanud 1198 ja üle 65 aastaste arv 772 võrra.

Arvestades Tallinna pealinnastaatust ja teiste regiooni KOV-dega paljuski võrreldamatuid näitajaid, on eelarve mahu osaindeks arvutatud regiooni kohta väljaspool Tallinna.

Tabel 17.3. Fiskaalse jätkusuutlikkuse indeksi (I^F) osaindeksid¹²²

Jrk	KOV	I^d	I^t	I^m	I^r	I^q	I^c	I^F
1	Keila L	-0,04	0,78	0,26	0,81	0,67	0,57	0,51
2	Harku	-0,11	1,00	0,54	0,40	0,50	0,57	0,48
3	Viimsi	-0,41	0,24	1,00	0,15	0,78	0,71	0,41
4	Tallinn	-0,22	0,56	0,28	0,71		0,64	0,39
5	Saku	-0,19	0,65	0,39	0,35	0,49	0,49	0,36
6	Jõelähtme	-0,19	0,55	0,46	0,21	0,36	0,63	0,34
7	Saue L	-0,09	0,36	0,43	0,41	0,35	0,54	0,33
8	Maardu L	-0,35	0,43	0,19	0,26	1,00	0,34	0,31
9	Kernu	-0,07	0,32	0,20	0,12	0,12	1,00	0,28
10	Padise	-0,08	0,68	0,25	0,09	0,08	0,49	0,25
11	Kose	-0,02	0,32	0,10	0,45	0,29	0,27	0,24
12	Vasalemma	-0,20	0,32	0,00	1,00	0,10	0,20	0,24
13	Rae	-1,00	0,61	0,34	0,28	0,57	0,63	0,24
14	Saue	-0,07	0,29	0,38	0,13	0,35	0,16	0,21
15	Paldiski L	-0,02	0,40	0,08	0,12	0,24	0,38	0,20
16	Loksa L	-0,81	0,60	0,10	0,63	0,20	0,50	0,20
17	Raasiku	-0,14	0,37	0,18	0,18	0,22	0,29	0,19
18	Kiili	-0,01	0,05	0,30	0,25	0,12	0,40	0,18
19	Kuusalu	-0,22	0,02	0,19	0,39	0,27	0,41	0,18
20	Nissi	-0,15	0,13	0,07	0,19	0,18	0,43	0,14
21	Anija	-1,00	0,41	0,16	0,30	0,43	0,56	0,14
22	Keila	-0,21	0,67	0,19	0,00	0,13	0,00	0,13
23	Aegviidu	-0,05	0,09	0,12	0,18	0,00	0,27	0,10
24	Kõue	-0,20	0,21	0,05	0,23	0,03	0,11	0,07
25	Loksa	-0,38	0,00	0,13	0,07	0,04	0,03	-0,02

Fiskaalse jätkusuutlikkuse indeksi järgi reastatult osutus kõige jätkusuutlikumaks Keila linn. Järgnesid Harku, Tallinn, Viimsi ja Saku. Kõige vähem jätkusuutlikuks fiskaalses mõttes osutus Loksa vald (vt tabel 17.3).

Keila linna kui regiooni kõige jätkusuutlikumat KOV-i iseloomustavad järgmised näitajad:

- ametnikkond oskab piisavalt hästi planeerida järgmise aasta finantstegevust ja koostada eelarvet ($I^d = 0$);

¹²² Arvestades Tallinna pealinna staatust ja teiste regiooni KOVidega paljuki võrreldamatuid näitajaid, on mõned indikaatorid arvatud regiooni kohta väljaspool Tallinna.

- KOV on olnud aktiivne, võtnud laenu ($I^{vt} = 0,8$), rajanud infrastruktuuri ja realiseerib edukalt selle toodangut ($I^r = 0,8$);
- piisavalt kõrged on ka eelarvemahu indeks ($I^m = 0,7$), ühele elanikule osanevate kulude indeks ($I^c = 0,8$) ja maksutulude indeks ($I^m = 0,5$).

Maksutulud on aluseks ka riigieelarve tasandusfondi kaudu üldise valemi alusel (lg 1) summade jaotamisel. Üheksa Põhja-Eesti KOV-i ei saanud 2004. aastal nimetatud fondist vahendeid. Kuus nendest on ka fiskaalse jätkusuutlikkuse tabelis Harjumaa keskmisest parematel kohtadel: Keila linn (1.), Harku vald (2.), Tallinn (3), Viimsi vald (4.), Jõelähtme vald (7.) ja Saue linn (8.). Samuti toetust mittesaavate Saue valla ja Rae valla kohad on keskmiselähedased (vastavalt 13. ja 15.) ning Kuusalu vald keskmisest madalamal 19. kohal.

Miks Kuusalu ei ole fiskaalse jätkusuutlikkuse tabelis paremal kohal? Vastus on seotud autori subjektiivse suhtumisega KOV-de laenudesse. Kui oleks nii, et mida vähem laenad, seda parem, oleks Kuusalu koht eelmises tabelis tunduvalt kõrgem. Arvestades aga olukorda, kus rahandusministeerium on alates 1997. aastast pidevalt piiranud KOV-de laenamist, karmistanud nõudeid ja ähvardanud sanktsioonidega, oleme jõudnud olukorda, kus KOV-d laenavad väga vähe või ei laena üldse. Nii moodustavad Põhja-Eesti KOV-de võlteenindamise kulud 2004. aasta seisuga maksimaalselt 3,9% suhtena maksudesse (Keila linn) aga võiks olla kuni 20%. Võlteenindamise kulud ühe elaniku kohta on kõige kõrgemad Harku vallas (285 krooni). Kuusalu valla vastav näitaja on 0,1% ehk 7 krooni. Fiskaalse jätkusuutlikkuse indeks hindab aktiivsemaid ja riskialtimaid.

Toetusfondist (lg 1) toetatavate rida algab Maardu linnaga – fiskaalse jätkusuutlikkuse tabelis 8. koht. Maardu eelarve on kõige suurem regioonis (147 mln kr), kuid Maardus elavad suhteliselt vaesemad maksumaksjad. 2004. aastal laekus Maardu linna eelarvesse makse 5181 krooni elaniku kohta. Viimsi vallas oli vastav näitaja 12 133 krooni.

KOV tegevusvaldkondade indeksid ja koondindeks (I^{TEG}) on koondatud tabelisse 17.4. Tegevusvaldade indeksid on järgmised:

- üldise valitsussektori teenuse indeks (I^{avt}) on leitud nende kulude osa põhjal kogukuludes. Kõige suuremad on üldise teenuse kulud Keila vallas (25,2%, $I = -1$) ja kõige madalamad Anija vallas (7,3%);

- avalik kord ja julgeolek (politsei ja päästeteenistus) ei kuulu Eestis üldjuhul KOV-de pädevusse (kulud alla 1% kogukuludest). Kõige rohkem tegi 2004. aastal kulutusi selles valdkonnas Tallinn, kulutades ühe elaniku kohta 256 krooni ($I^{krd} = 1$);
- majanduskulude (I^{maj}) osas olid samuti Tallinna kulud kõige suuremad (2415 krooni elaniku kohta);
- keskkonnale (I^{ksk}) kulutas kõige rohkem Harku vald (641 krooni elaniku kohta);
- elamu- ja kommunaalmajanduse kulud (I^{elko}) olid samuti Harku vallas kõige suuremad (1061 krooni elaniku kohta);
- tervishoidu (I^{ter}) KOV-d Eestis üldjuhul enam ei finantseeri (kulud alla 1% kogukuludest); kõige rohkem teeb kulutusi tervishoiule Tallinn;
- vabale ajale, kultuurile ja religioonile (I^{vab}) teeb kulutusi kõige rohkem Anija (4003 krooni elaniku kohta) ja kõige vähem Keila vald (334 krooni elaniku kohta);
- haridusele (I^{har}) ühe elaniku kohta tegi kõige rohkem kulutusi Kernu vald (7441 kr) ja kõige vähem Loksa vald; kõige kõrgem oli hariduskulude osatähtsus Kõue valla eelarves (68%) ja kõige madalam Tallinnas (34%).
- Haridusindeksit ei olnud võimalik detailsemalt analüüsida, sest andmed ei tundunud usaldusväärsed. Kasutadaolevate andmete järgi puudus keskhariduse saamise võimalus ainult kuues KOV-s: Aegviidu, Kernu, Kõue, Padise, Saue ja Vasalemma vallad. Osa valdu (näiteks Keila) olid aga märkinud gümnaasiumide reale oma kulud seoses gümnaasiumiteenuse ostmisega teistelt KOV-delt;
- sotsiaalse kaitse kulud (I^{so}) olid kõige suuremad Kernu vallas (2567 krooni elaniku kohta) ja kõige väiksemad Kose vallas.

Tegevusvaldkondade koondindeksi järgi (I^{TEG}) olid viis kõige jätkusuutlikumat KOV-i Tallinn, Viimsi, Harku, Rae ja Jõelähtme ning viis kõige vähem jätkusuutlikumat Keila vald, Loksa vald (mõlemad rõngasvallad), Kõue vald, Paldiski linn ja Aegviidu vald.

Tabel 17.4. KOV tegevusvaldade osaindeksid ja koondindeks (I^{TEG})

Jrk	KOV	I^{vt}	I^{krd}	I^{maj}	I^{ksk}	I^{elko}	I^{ter}	I^{vab}	I^{har}	I^{so}	I^{TEG}
1	Tallinn	-0,01	1,00	1,00	0,92	0,75	1,00	0,24	0,20	0,33	0,60
2	Viimsi	-0,36	0,22	0,46	0,96	0,70	0,42	0,27	0,55	0,14	0,38
3	Harku	-0,13	0,09	0,60	1,00	0,77	0,09	0,16	0,50	0,08	0,35
4	Rae	-0,18	0,53	0,39	0,31	0,53	0,36	0,22	0,75	0,08	0,33
5	Jöelähtme	-0,07	0,30	0,37	0,44	0,36	0,37	0,54	0,56	0,12	0,33
6	Anija	0,00	0,23	0,13	0,23	0,12	0,18	1,00	0,36	0,11	0,26
7	Kernu	-0,32	0,06	0,30	0,00	0,07	0,00	0,20	1,00	1,00	0,26
8	Maardu L	-0,17	0,08	0,32	0,69	0,29	0,00	0,16	0,37	0,28	0,23
9	Keila L	-0,19	0,04	0,08	0,21	0,56	0,00	0,60	0,53	0,11	0,22
10	Kuusalu	-0,03	0,36	0,38	0,08	0,14	0,11	0,19	0,66	0,12	0,22
11	Saku	-0,28	0,29	0,38	0,26	0,19	0,14	0,29	0,60	0,06	0,21
12	Loksa L	-0,16	0,23	0,00	0,40	0,19	0,06	0,21	0,90	0,06	0,21
13	Vasalemma	-0,28	0,02	0,14	0,17	1,00	0,21	0,12	0,22	0,10	0,19
14	Saue L	-0,44	0,14	0,31	0,49	0,15	0,00	0,20	0,67	0,13	0,18
15	Saue	-0,16	0,25	0,21	0,26	0,11	0,12	0,20	0,23	0,27	0,17
16	Kose	-0,16	0,36	0,04	0,13	0,14	0,20	0,24	0,57	0,05	0,17
17	Raasiku	-0,29	0,24	0,06	0,32	0,13	0,20	0,17	0,61	0,00	0,16
18	Nissi	-0,16	0,02	0,03	0,09	0,15	0,00	0,16	0,81	0,23	0,15
19	Kiili	-0,54	0,02	0,21	0,18	0,28	0,08	0,21	0,52	0,08	0,12
20	Padise	-0,57	0,15	0,19	0,25	0,06	0,08	0,10	0,76	0,08	0,12
21	Aegviidu	-0,47	0,00	0,18	0,18	0,27	0,12	0,12	0,46	0,06	0,10
22	Paldiski L	-0,79	0,03	0,05	0,12	0,18	0,13	0,29	0,37	0,22	0,07
23	Kõue	-0,39	0,12	0,04	0,06	0,01	0,00	0,05	0,48	0,09	0,05
24	Loksa	-0,89	0,13	0,12	0,20	0,14	0,09	0,17	0,00	0,13	0,01
25	Keila	-1,00	0,06	0,15	0,20	0,04	0,00	0,01	0,05	0,19	-0,03

Tabelis 17.5 on toodud KOV-de järjestus tegevusindeksite järgi (I^{TEG}) ja fiskaalindeksite järgi (I^F), nende kahe indeksi ühendamisel võrdsete proportsioonidega on saadud kohaliku omavalitsuse jätkusuutliku heaolu indeks (I^{JS}). Tabelist selgub, et viimase kümne hulgas püsivad enamvähem ühed ja samad KOV-d, reeglina rahvaarvuga alla 2000, kusjuures nende rahvaarvu trend liigub kahanemise, mitte kasvu suunas.

Tabel 17.5. Põhja-Eesti regiooni KOVide järjestus jätkusuutliku heaolu indeksite (I^{JS}) ja selle koostisosade (fiskaalindeksite (I^F) tegevusvaldade indeksite (I^{TEG})) alusel

Jrk ^{JS}	KOV	I ^{JS}	Jrk ^F	KOV	I ^F	Jrk ^{TEG}	KOV	I ^{TEG}
1	Tallinn	0,50	1	Keila linn	0,51	1	Tallinn	0,60
2	Harku	0,42	2	Harku	0,48	2	Viimsi	0,38
3	Viimsi	0,40	3	Viimsi	0,41	3	Harku	0,35
4	Keila linn	0,37	4	Tallinn	0,39	4	Rae	0,33
5	Jõelähtme	0,34	5	Saku	0,36	5	Jõelähtme	0,33
6	Saku	0,29	6	Jõelähtme	0,34	6	Anija	0,26
7	Rae	0,29	7	Saue linn	0,33	7	Kernu	0,26
8	Maardu linn	0,27	8	Maardu linn	0,31	8	Maardu linn	0,23
9	Kernu	0,27	9	Kernu	0,28	9	Keila linn	0,22
10	Saue linn	0,26	10	Padise	0,25	10	Kuusalu	0,22
11	Vasalemma	0,22	11	Kose	0,24	11	Saku	0,21
12	Kose	0,21	12	Vasalemma	0,24	12	Loksa linn	0,21
13	Loksa linn	0,21	13	Rae	0,24	13	Vasalemma	0,19
14	Kuusalu	0,20	14	Saue	0,21	14	Saue linn	0,18
15	Anija	0,20	15	Paldiski linn	0,20	15	Saue	0,17
16	Saue	0,19	16	Loksa linn	0,20	16	Kose	0,17
17	Padise	0,19	17	Raasiku	0,19	17	Raasiku	0,16
18	Raasiku	0,18	18	Kiili	0,18	18	Nissi	0,15
19	Kiili	0,15	19	Kuusalu	0,18	19	Kiili	0,12
20	Nissi	0,15	20	Nissi	0,14	20	Padise	0,12
21	Paldiski linn	0,14	21	Anija	0,14	21	Aegviidu	0,10
22	Aegviidu	0,10	22	Keila	0,13	22	Paldiski linn	0,07
23	Kõue	0,06	23	Aegviidu	0,10	23	Kõue	0,05
24	Keila	0,05	24	Kõue	0,07	24	Loksa	0,01
25	Loksa	0,00	25	Loksa	-0,02	25	Keila	-0,03

Negatiivne rahvastikutrend korreleerub väga tihedalt sellega, kas valla territooriumil on olemas gümnaasium (keskhariduse saamise võimalus) või mitte. Gümnaasium puudub ja rahvaarv väheneb Aegviidus (22. koht), Kõue vallas (23.), Padisel (17.) ja Vasalemmas (11.). Kasvava rahvaarvuga valdadest puudub gümnaasium Kernus ja Saue vallas (viimast mõjutab Nõmme ja Hiiu gümnaasiumide lähedus ja head transpordivõimalused).

Teine kategooria jätkusuutmatutest on parasiitvallad (Loksa ja Keila vald). Nendel valdadel praktiliselt puudub oma infrastruktuur, neil ei ole plaaniski seda rajada, vallakeskus asub linna omavalitsuse territooriumil, toimuv kaubavahetus ja ressurside liikumine on mõlemapoolselt kasulik (laseb eksisteerida vallal ja linn saab valla olemasolust mõningast täiendavat kasu), kuid ühiskonna seisukohalt tekitab täiendavaid tehingukulusi ja ühiskonna heaolu kaotust.

17.3. Kirde-Eesti regiooni KOV-de jätkusuutlikkuse indeksid

Kirde-Eesti moodustub Ida-Virumaast ja jaguneb 23 KOV-i territooriumiks. 80% sealsest rahvastikust elab neljas suuremas linnas. Need on Narva (elanike arv 01.01.2005 seisuga 69 tuhat), Kohtla-Järve (44 tuhat), Sillamäe (17 tuhat) ja Jõhvi linn (12 tuhat elanikku). Viies linn on Kiviõli (7 tuhat elanikku). Kokku elab üle 6000 elanikuga KOV-de territooriumil ligikaudu 85% Kirde-Eesti rahvastikust.

Kirde-Eesti maaomavalitsused on enamasti rahvaarvuga alla 2000, seejuures elab nelja KOV territooriumil koguni alla tuhande inimese: Alajõel (463), Tudulinna (627), Maidlas (887) ja Lohusuul (934). Elanike arvuga üle kahe tuhande on kolm KOV-i – Toila ja Aseri vallad ning Narva-Jõesuu linn. Mitmed Kohtla-Järve linnaosad asuvad valdade territooriumil. Viimase kahe aasta jooksul on Kohtla-Järve elanike arv vähenenud 3200 inimese võrra, sealhulgas 7–18 aastaste arv 1100 võrra. Ligi 1000 võrra on õppimisealiste arv vähenenud ka Narva linnas. Positiivsena võib märkida, et nii Narvas, Kohtla-Järvel, Jõhvis kui ka Sillamäel on viimaste aastate jooksul kasvanud kuni 6 aastaste arv. Mitmetes maavaldades on aga toimunud üldine elanike arvu mõningane kasv (Vaivara, Lüganuse, Illuka, Toila ja Kohtla vallad).

Tabel 17.6. KOV-de jaotus rahvaarvu järgi (rahvastik 1.01. 2005)

KOV-de rühmad (elanike arv)	KOV-de arv	Rahvaarv KOV-de rühmas	KOV-de rühma osatähtsus rahvastikus (%)
alla 2000	15	19561	11,06
2001–4000	3	7879	4,45
4001–6000	-	-	-
6001–10 000	1	7110	4,02
10 001–20 000	2	29084	16,44

üle 20 000	2	113279	64,03
Kokku	23	176913	100

Seoses põlevkivi kaevandamisega laekub mõnede Kirde-Eesti KOV-de eelarvesse üleriigilise tähtsusega maardlate kaevandamisõiguse tasu. Kehtiva korra kohaselt laekub see 70% ulatuses kohalikku ja 30% ulatuses riigieelarvesse. Maidla, Mäetaguse, Vaivara ja Sonda saavad kaevandamisõiguse tasu. Peale selle saab näiteks Vaivara olulisi summasid (näiteks 12 mln krooni 2004. aastal) vee erikasutusest. See muudab regiooni KOV tulude struktuurid väga erinevaks. Näiteks katsid Mäetaguse vallas maksud 2004. aastal ainult 13% kuludest, samal ajal kui regiooni keskmine oli 37% ja maksimaalne 63%.

Tabelis 17.7 toodud fiskaalse jätkusuutlikkuse osaindeksid on samuti mõjutatud eelarvetulude struktuurist. Defitsiidiindeksi järgi osutusid kõige vähem jätkusuutlikeks Vaivara ja Illuka. Vaivaras moodustab ülejääk suhtena maksudesse 80% ja Illuka vallas puudujääk suhtena maksudesse 90%. Mõlemal juhul on tegemist ilmse oskamatusega eelarvet koostada ja rahavoogusid prognoosida.

Kaupade ja teenuste realiseerimise poolest paistab silma Püssi linn. Lähemal vaatlusel selgub, et positiivseks Püssi linna kõrget realiseerimisindeksit ei saa lugeda, sest linn ei ole siiani suutnud erastada talle üle antud elamufondi, haldab seda linnaasutuse kaudu, üürimaksed käivad linnaeelarvest läbi ja paisutavad eelarvet.

Tabelis 17.7 on indekseid toodud tegevusalati. Ilmneb, et Püssi paistab silma ka elamumajandusele tehtavate kulude poolest: kui keskmiselt kulutas kohalik omavalitsus Kirde-Eestis 2004. aastal elamu- ja kommunaalmajandusele 716 krooni elaniku kohta, siis Püssi linn kulutas 3562 krooni.

Tabel 17.7. Fiskaalse jätkusuutlikkuse indeks (I^F) ja selle osaindeksid

Jrk	KOV	I^F	I^d	I^{vt}	I^m	I^r	I^q	I^e
1	Maidla	0,43	-0,04	0,66	0,83	0,08	0,04	1,00
2	Kohtla Järve L	0,30	-0,01	0,65	0,14	0,22	0,69	0,13
3	Avinurme	0,30	-0,34	0,90	0,18	0,66	0,04	0,34
4	Püssi L	0,28	-0,03	0,00	0,47	1,00	0,03	0,21
5	Sonda	0,27	-0,36	0,78	0,57	0,23	0,03	0,40
6	Jõhvi L	0,27	-0,04	0,45	0,44	0,37	0,21	0,17
7	Narva L	0,26	-0,11	0,26	0,15	0,13	1,00	0,10

8	Kiviõli L	0,25	-0,13	1,00	0,14	0,26	0,11	0,12
9	Mäetaguse	0,23	-0,01	0,00	0,25	0,04	0,08	1,00
10	Sillamäe L	0,22	-0,02	0,74	0,10	0,15	0,25	0,11
11	Toila	0,21	-0,69	0,13	1,00	0,18	0,08	0,54
12	Tudulinna	0,20	-0,04	0,15	0,58	0,23	0,01	0,29
13	Iisaku	0,20	-0,30	0,44	0,39	0,41	0,03	0,22
14	Lüganuse	0,18	0,00	0,21	0,22	0,41	0,03	0,20
15	Aseri	0,16	-0,22	0,64	0,32	0,04	0,04	0,15
16	Narva-Jõesuu	0,14	-0,03	0,51	0,01	0,07	0,06	0,21
17	Jõhvi	0,12	-0,05	0,29	0,37	0,10	0,02	0,01
18	Vaivara	0,12	-1,00	0,48	0,52	0,11	0,06	0,55
19	Kohtla-Nõmme	0,10	-0,92	0,81	0,17	0,16	0,03	0,35
20	Lohusuu	0,08	-0,11	0,14	0,21	0,08	0,02	0,16
21	Alajõe	0,06	-0,34	0,00	0,48	0,14	0,01	0,10
22	Illuka	0,06	-1,00	0,20	0,24	0,14	0,05	0,71
23	Kohtla	0,06	-0,12	0,00	0,40	0,00	0,02	0,04

Tabelis 17.8 toodud reastuses jätkusuutlikkuse indeksi alusel leiame tabeli lõpust kaks Peipsiäärset valda – Alajõe ja Lohusuu. Tegemist on tõepoolest jätkusuutmatute valdadega. Alajõe elanike arv oli 2004. aastal 470, kusjuures kahanemise trend jätkub. Vallaeelarve maht on väike, kolmandik eelarvekuludest läks 2004. aastal volikogu ja vallavalitsuse ülalpidamiseks, hariduskulud elaniku kohta olid 606 krooni (regioonis keskmiselt 4328 kr). Oleks loomulik, et Alajõe liidetaks Iisaku vallaga, kus on olemas ka gümnaasium. Praegune summade ülekandmine esialgu riigieelarvest Alajõe vallale ja vallalt edasi naabervaldadele ei õigusta ennast. Erinevalt Alajõest, kus ei ole ühtegi haridusasutust (ka mitte lasteaeda), on Lohusuu olemas põhikool ja vald seetõttu mõnevõrra jätkusuutlikum, kuid mitte piisavalt (elanike arv 968). Lohusuu tuleks liita Avinurme ja Tudulinna, siis saaks kokku valla, kus oleks praeguse seisuga üks keskkool (asub Avinurmes) ja elanike arvuks kujuneks ca 3200. See arv oleks minimaalne teovõimelise volikogu ja vallavalitsuse kujundamiseks.

Tabel 17.8. KOV tegevusvaldade koondindeks (I^{TEG}) ja osaindeksid

Jrk	KOV	I^{TEG}	I^{avt}	I^{krd}	I^{maj}	I^{ksk}	I^{elko}	I^{ter}	I^{vab}	I^{har}	I^{so}
1	Mäetaguse	0,45	-0,06	0,64	1,00	1,00	0,41	0,03	0,34	0,33	0,35
2	Toila	0,26	-0,01	0,36	0,10	0,15	0,11	0,00	0,61	0,36	0,65

3	Illuka	0,26	-0,30	0,38	0,20	0,17	0,24	0,00	1,00	0,33	0,25
4	Avinurme	0,23	-0,11	1,00	0,16	0,10	0,13	0,00	0,47	0,26	0,00
5	Vaivara	0,22	-0,19	0,14	0,49	0,10	0,40	0,01	0,41	0,25	0,38
6	Kohtla-Nõmme	0,21	-0,10	0,00	0,04	0,01	0,39	0,00	0,30	0,18	1,00
7	Maidla	0,20	-0,11	0,01	0,09	0,03	0,08	0,06	0,32	1,00	0,25
8	Sonda	0,15	-0,23	0,01	0,09	0,68	0,32	0,06	0,08	0,23	0,11
9	Iisaku	0,15	-0,16	0,75	0,05	0,03	0,09	0,00	0,09	0,29	0,19
10	Püssi L	0,13	-0,16	0,00	0,02	0,02	1,00	0,02	0,06	0,13	0,05
11	Aseri	0,12	-0,26	0,67	0,00	0,02	0,04	0,00	0,28	0,18	0,10
12	Narva-Jõesuu L	0,11	-0,38	0,56	0,17	0,08	0,12	0,01	0,09	0,20	0,06
13	Jõhvi L	0,10	-0,05	0,01	0,13	0,04	0,06	0,02	0,36	0,16	0,15
14	Kohtla Järve L	0,08	-0,08	0,00	0,13	0,03	0,05	0,01	0,14	0,17	0,24
15	Narva L	0,08	-0,04	0,05	0,04	0,07	0,04	0,03	0,20	0,17	0,09
16	Kiviõli L	0,07	-0,13	0,07	0,04	0,05	0,15	0,02	0,14	0,17	0,12
17	Tudulinna	0,07	-0,26	0,10	0,31	0,06	0,04	0,00	0,04	0,30	0,00
18	Sillamäe L	0,06	-0,21	0,01	0,07	0,01	0,02	0,06	0,17	0,16	0,17
19	Lohusuu	0,05	-0,45	0,17	0,05	0,01	0,06	0,01	0,23	0,16	0,23
20	Lüganuse	0,05	-0,27	0,01	0,11	0,03	0,05	0,01	0,10	0,25	0,12
21	Alajõe	0,03	-1,00	0,02	0,08	0,05	0,00	1,00	0,05	0,00	0,07
22	Kohtla	0,02	-0,46	0,00	0,15	0,00	0,21	0,00	0,09	0,05	0,07
23	Jõhvi	-0,02	-0,56	0,00	0,00	0,02	0,18	0,00	0,00	0,10	0,05

Kõige rohkem kulutusi haridusele elaniku kohta tegi 2004. aastal Maidla vald – 16 tuhat krooni (regiooni keskmine 4300 krooni). Maidla ja Mäetaguse on kaks naabervalda, kus kaevandatakse põlevkivi ja vabariigi valitsus maksab valdadele kopsakat „vaikimistasu“ üleriigilise tähtsusega maardlate kaevandamisõiguse tasu näol. Veerežiim nende territooriumil on rikutud, maapind lainetab ja paiguti ähvardab varisemisohu. Mõlemas vallas on olemas põhikool, kuid puudub võimalus keskhari- duse saamiseks. Ka naabervallas Kohtla-Nõmmel on olemas ainult põhi- kool ja Kohtla vallas puudub kool üldse. Kõik nimetatud vallad kasuta- vad põhiliselt lähedalasuvate linnade (Kiviõli, Jõhvi ja Kohtla-Järve) infrastruktuuri. Püssi linnal puudub samuti keskkool, sealsed lapsed õpi- vad põhiliselt Lüganuse keskkoolis. Vallad, mis saavad põlevkivi kae- vandamise eest nende territooriumil kaevandamisõiguse tasu, on Eesti mõistes rikkad ega saa seetõttu toetust riigieelarve toetusfondist (lg 1).

Tabel 17.9. Kirde-Eesti regiooni KOVide järjestus jätkusuutliku heaolu indeksite (I^{JS}) ja selle osaindeksite alusel

Jrk ^{JS}	KOV	I ^{JS}	Jrk ^F	KOV	I ^F	Jrk ^{TEG}	KOV	I ^{TEG}
1	Mäetaguse	0,34	1	Maidla	0,43	1	Mäetaguse	0,45
2	Maidla	0,31	2	Kohtla Järve linn	0,30	2	Toila	0,26
3	Avinurme	0,26	3	Avinurme	0,30	3	Illuka	0,26
4	Toila	0,23	4	Püssi linn	0,28	4	Avinurme	0,23
5	Sonda	0,21	5	Sonda	0,27	5	Vaivara	0,22
6	Püssi linn	0,21	6	Jõhvi linn	0,27	6	Kohtla-Nõmme	0,21
7	Kohtla Järve linn	0,19	7	Narva linn	0,26	7	Maidla	0,20
8	Jõhvi linn	0,18	8	Kiviõli linn	0,25	8	Sonda	0,15
9	Iisaku	0,18	9	Mäetaguse	0,23	9	Iisaku	0,15
10	Vaivara	0,17	10	Sillamäe linn	0,22	10	Püssi L	0,13
11	Narva linn	0,17	11	Toila	0,21	11	Aseri	0,12
12	Kiviõli linn	0,16	12	Tudulinna	0,20	12	Narva-Jõesuu linn	0,11
13	Illuka	0,16	13	Iisaku	0,20	13	Jõhvi linn	0,10
14	Kohtla-Nõmme	0,15	14	Lüganuse	0,18	14	Kohtla Järve linn	0,08
15	Aseri	0,14	15	Aseri	0,16	15	Narva linn	0,08
16	Sillamäe linn	0,14	16	Narva-Jõesuu linn	0,14	16	Kiviõli linn	0,07
17	Tudulinna	0,14	17	Jõhvi	0,12	17	Tudulinna	0,07
18	Narva-Jõesuu linn	0,12	18	Vaivara	0,12	18	Sillamäe linn	0,06
19	Lüganuse	0,11	19	Kohtla-Nõmme	0,10	19	Lohusuu	0,05
20	Lohusuu	0,07	20	Lohusuu	0,08	20	Lüganuse	0,05
21	Jõhvi	0,05	21	Alajõe	0,06	21	Alajõe	0,03
22	Alajõe	0,05	22	Illuka	0,06	22	Kohtla	0,02
23	Kohtla	0,04	23	Kohtla	0,06	23	Jõhvi	-0,02

Kirde-Eesti kohalike omavalitsuste funktsionaalsuse tõstmiseks tuleb seal viia läbi haldusreform „ülevalt alla“ meetodil, seades eesmärgiks keskhariduse kättesaadavuse kõikide kohalike omavalitsuste territooriumil. Sellega saaks lõpetada ümberjaotatud rahade mitmekordsed ümberjaotamised. Kõige jätkusuutmatumad KOV-d Kirde-Eesti regioonis on Tudulinna, Jõhvi (vald), Lohusuu, Alajõe ja Kohtla (vt tabel 17.9). Jõhvi vald liitus 2005. aastal Jõhvi linnaga.

17.4. Kesk-Eesti regiooni KOV-de jätkusuutlikkuse indeksid

Kesk-Eesti regiooni kuuluvad Järvamaa, Lääne-Virumaa ja Raplamaa. Pooled Kesk-Eesti KOV-dest on rahvaarvuga alla 2000, sealhulgas on kahes vallas (Käru ja Kareda) elanike arv alla 1000. Suurim linn on Rakvere (elanike arv alla 18 tuhande). Paide linnas ja Rapla vallas (kuhu kuulub ka Rapla linn) on kummaski elanikke alla 10 tuhande. Regioon ümbritseb lindina Põhja-Eestit (Harjumaad), tõmbekeskus puudub, mitmed vallad (Kohila, Juuru, Lehtse) jooksevad kiiluna Harjumaa sisse.

Tabel 17.10. KOV-de jaotus rahvaarvu järgi (rahvastik 1.01.2005)

KOV-de rühmad (elanike arv)	KOV-de arv	Rahvaarv KOV-de rühmas	KOV-de rühma osatähtsus rahvastikus (%)
alla 2000	22	31 403	21,4
2001–4000	11	29 845	20,4
4001–6000	4	20 783	14,2
6001–10 000	6	46 846	32,0
10 001–20 000	1	17 557	12,0
Kokku	44	146 434	100

Lisas 17.1 on esitatud Kesk-Eesti regiooni KOV-de jätkusuutlikkuse indeksid. Fiskaalselt kõige jätkusuutlikum on Käru. Tekib küsimus, kuidas saab üks alla tuhande elanikuga vald olla kõige jätkusuutlikum regioonis, samuti tekitab kahtlusi indeksi „töövõime“. Indeks on kahtlemata mõnes punktis „järsk“ – antud juhul on see tõstnud kaupade ja teenuste realiseerimise osaindeksi abil Käru valla ette ja viinud nimekirja lõppu nii Kohila, kus eelarvepuudujäägid suhtena maksudesse moodustasid 45%, kui ka Roosna-Alliku, kus eelarveülejääd suhtena maksudesse olid 45%. Indeksite suhteliselt väikese hälbe puhul (Kesk-Eestis maks. 0,5 ja min 0,2, Põhja-Eestis vastavalt 0,6 ja 0,1) on vaja täiendavaid juhtumiuurimusi.

Fiskaalse jätkusuutlikkuse indeksi järgi on esikohal Käru, sest tal on kõrge realiseerimisindeks. Kui hakata täpsustama, milline infrastruktuur Kärus on olemas ning mis valdkonna teenust vald realiseerib, siis selgub, et Kärus on tehtud korda üldhooldekodu, mida majandatakse nüüd vallaasutusena. Üldhooldekodud anti kohalikele omavalitsustele üle 1996. aastal, mil hakati ka hooldekodus elavatele vanuritele maksma pensioni. 85% pensionist läheb hooldekodule ja 15% jääb vanurile

taskurahaks. Hooldekodude institutsioonilise korralduse spekter on väga lai: hooldekodu võib olla linna- või vallaasutus, mittetulundusühing, osühing, sihtasutus. Enamus hooldekodusid asub vanades mõisahoonetes, mis olmetingimuste poolest ei vasta kaasaja nõuete. KOV-del on raskusi nende remontimisega. Seetõttu on paljud hooldekodud suletud ja KOV-d ostavad teenust sisse. Seaduse kohaselt peavad riik ja KOV-d tagama hooldekoduteenuse ainult neile vanuritele, kellel ei ole lapsi. Laste olemasolul lasub neil kohustus tasuda vanuri ülalpidamise eest hooldekodus. Teatud määral on see diskrimineerimine. Erahooldeturu arengut takistavad Eestis madalad pensionid ja vanurite olematud säästud.

Käru valda ei saa pidada jätkusuutlikuks vallaks juba seetõttu, et vallas puudub keskhariduse saamise võimalus. Niisugune olukord tekitab KOV-i ebatervet huvi, et põhikooli õpilased ei läheks edasi õppima gümnaasiumi, sest siis peab vald hakkama tasuma retsipient-omavalitsuse esitatavaid kohamaksuarveid. Kutseõppe puhul seda kohustust ei ole. Samuti puuduvad igasugused kohustused siis, kui õpilane ei lähe õppima pärast põhikooli või jätab põhikooli pooleli. Eestis on 18% neid 17–25 aastaseid noori, kes ei õpi ega tööta.

Fiskaalselt kõige jätkusuutmatum on esialgsete uurimistulemuste järgi Kohila vald, milles on eelarvepuudujääk, vald on võtnud 17 mln krooni laenu ja paistnud sellega silma regiooni KOV-de seas. Samal ajal on vald materiaalsete ja immateriaalsete varade soetamiseks ja renoveerimiseks kulutanud 26 mln kr. Kas investeeringud olid vajalikud? Kahtlemata, sest demograafilisi trende vaadates on Kohila vald üks neid väheseid kohti regioonis, kus rahvaarv viimase kahe aasta jooksul (ilmselt tänu Tallinna lähedusele) on hakanud kasvama. Juurde on tulnud 98 tööalist ja 19 last (kuni 6 aastast). Õpilaste arv (7–18aastased) on vähenenud (nagu kõikjal).

Jätkusuutlikkuselt eelviimasel kohal oleva Roosna-Alliku eelarveülejääd on need, mis viisid valla fiskaalselt jätkusuutmatute hulka. Põhjus on seotud vale eelarvelise planeerimisega või täpsemalt reservfondi arvamisega kulude hulka (vallaametnikud ei ole suutnud omandada uusi klassifitseerimisreegleid). Tähelepanuväärne on, et Rapla vald on linnaga liitumise tulemusena saanud fiskaalset potentsiaali juurde ja edestab kaugelt neid linnu ja valdu, kus ühinemine seisab alles ees, nt Tamsalu – linn 24. kohal, vald 31.

Tegevusvaldkondade osaindeksite summas on esikohal Järvakandi. Ka Järvakandit ei saa pidada kindlalt jätkusuutlikuks kohalikuks omavalitsuseks. Fiskaalse jätkusuutlikkuse edetabelis on Järvakandi 23. kohal. Tegemist on monofunktsionaalse töölisaleviga, kus õnneks on olemas gümnaasium. Vald on ümbritsetud Kehtna valla territooriumist ja oleks loogiline, et see liidetakse Kehtna vallaga. Tegevuse osaindeksid on Järvakandil kujunenud kõrgeks esiteks selle tõttu, et vald on pidanud vajalikuks teha kulutusi avalikule korrale ja julgeolekule ($I^{krd} = 1$), seda on aga teinud väga vähesed KOV-d. Teine valdkond, milles Järvakandi on teeninud maksimaalsed punktid, on elamu- ja kommunaalmajandus ($I^{elko} = 1$). Riiklik elamufond anti 1991.–1992. aastal üle kohalikele omavalitsustele ülesandega see erastada. Enamus KOV-e on selle ülesandega toime tulnud, juhtinud hiljem elamu- ja korteriühistute moodustamist, ei oma enam elamuhaldusasutusi ega tee nendele ka kulutusi. Mõnedes paikades ei ole korteriturg tekkinud, majad on munitsipaalomandis ja nende haldamine küllalt kallis. Seepärast on otstarbekas uurida, kuidas on olukord Järvakandis. Selgub, et Järvakandis on korterid erastatud ja elamumajanduse haldamisele ei kulutata, küll aga kulutatakse elamumajanduse arendamisele, veevarustusele ja tänavavalgustusele ning peetakse üleval munitsipaalsauna.

Vigala on eristunud teistest tervishoiukuludega (apteek), Kohila sporditegevuse ja muude kultuuri- ja vaba aja ürituste ning -asutuste kuludega ($I^{vab} = 1$). Tegevusindeksi järgi on viimastel kohtadel Juuru ja Türi vallad, mille kuludes paistab silma kõrge üldise valitsusteenuse osatähtsus ($I^{avt} = 1$). Väikese eelarvemahu puhul on volikogu ja vallavalitsuse ülalpidamine suhteliselt kallis.

2005. aastal ühinesid Oisu, Kabala ja Türi vallad Türi linnaga. Samuti ühinesid Tapa linnaga Saksi ja Lehtse vallad.

17.5. Lääne-Eesti regiooni KOV-de jätkusuutlikkuse indeksid

Lääne-Eesti regiooni kuuluvad Saaremaa, Hiiumaa, Läänemaa ja Pärnumaa. Lääne-Eesti suurim linn on Pärnu, kus elab 25% regiooni rahvastikust. Suuremad linnad on veel Kuressaare 15 tuhande elanikuga ja Haapsalu 12 tuhande elanikuga. Elanike arvuga alla tuhande on 14 valda, nende seas kolm saarvalda (Kihnu, Vormsi ja Ruhnu). Neljandas

saarvallas – Muhu saarel – on elanikke üle 2000. 25% KOV-dest on elanike arvuga alla 1000.

Tabel 17.11. KOV-de jaotus rahvaarvu järgi (rahvastik 1.01. 2005)

KOV-de rühmad (elanike arv)	KOV-de arv	Rahvaarv KOV-de rühmas	KOV-de rühma osatähtsus rahvastikus (%)
alla 2000	32	34 624	20,4
2001–4000	18	49 999	29,5
4001–6000	3	13 672	8,1
6001–10 000	-	-	-
10 001–20 000	2	27 567	16,3
Pärnu	1	43 654	25,7
Kokku	56	169 544	100

Lääne-Eesti on kõige madalama asustustihedusega regioon Eestis (15 inimest km² kohta), kusjuures asustustiheduse näitaja on siirdeperioodil oluliselt alanenud (1997. aastal oli see 17 inimest km² kohta) (vt tabel 16.2).

Lääne-Eesti KOV-de jätkusuutlikkuse indeksid on toodud ära lisas 17.2. Fiskaalse jätkusuutlikkuse poolest on tabelis esiplaanil linnad (Pärnu, Kuressaare, Haapsalu) ja Pärnu eeslinnaks kujunev Paikuse. Jätkusuutlikkuse poolest viimasel kohal on Nõva vald, kus elanike elanike arv 1.01. 2005 seisuga oli 465, kusjuures viimase kahe aasta jooksul on elanike arv vähenenud veelgi (2002. aastal ei sündinud vallas mitte ühtegi last). Naabervaldadeks on Noarootsi (906 elanikku 1.01.2005 seisuga, elanike arv on viimastel aastatel mõnevõrra kasvanud), Oru (992 elanikku 1.01.2005 seisuga, elanike arv väheneb) ja Harjumaa Padise vald. Nõva ja Oru vallas on põhikoolid. Lähim gümnaasium asub Noarootsis. Lääne-Eesti KOVide tegevusvaldkondade järgi arvutatud indeks (I^{teg} lisas 17.2) tõstab jätkusuutlikkuse poolest esikohtadele saared – Ruhnu, Vormsi ja Kihnu. See võib olla tingitud väikesaarte toetusprogrammist, kuid kahtlemata on see seotud nende saarte kogukondade üldise aktiivse eluhoiakuga. Nii teenis Ruhnu regiooni maksimaalsed punktid vabaaja ja kultuuri valdkonnas ning Kihnu tervishoiu valdkonnas. Ka jätkusuutlikkuse koondnäitaja järgi (I^{JS} lisas 17.2) on väikesaared küllaltki headel kohtadel.

17. 6. Lõuna-Eesti regiooni KOV-de järjestus jätkusuutlikkuse indeksi alusel

Lõuna-Eesti regiooni kuulub kuus maakonda – Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võrumaa. Viimase aasta jooksul on elanike arv Lõuna-Eesti regioonis vähenenud ligi kolme tuhande võrra (355 tuhandelt 352 tuhandele). Kõik Lõuna regiooni linnad peale Tartu on kahaneva rahvastikuga. Valdadest on kasvatanud rahvastikku Tartu-lähedane Ülenurme vald ja kasvusuunale on pöördunud ka Rõngu vald. Kümme valda on rahvaarvuga alla tuhande, neist üks saarvald (Piiressaare).

Tabel 17.12. KOV-de jaotus rahvaarvu järgi (rahvastik 1.01. 2005)

KOV-de rühmad (elanike arv)	KOV-de arv	Rahvaarv KOV-derühmas	KOV-de rühma osatähtsus rahvastikus (%)
alla 2000	54	72076	20,5
2001–4000	20	54 498	15,5
4001–6000	12	57 054	16,2
6001–10 000 Jõgeva, Elva, Põlva	3	18 818	5,3
10 001–20 000 Valga, Võru	2	29 152	8,3
Üle 20 000 Viljandi, Tartu	2	120 805	34,3
Kokku	93	352403	100

Lõuna-Eesti puhul paistab eriti silma, et igal maakonnal on oma ääremaad ja see takistab optimaalse suurusega KOV-i tekkimist, sest liitumisplaan peetakse maakonniti. Kuid ka maakonnasiseselt tekitab liitumine probleeme. Näiteks otsustas Suure-Jaani vallavolikogu, et vald ei ühine Suure-Jaani linna ning Vastsemõisa ja Olustvere vallaga, sest Suure-Jaani linnal on 20 mln kroonine võlg. See on ilmselgelt otsitud põhjus. Tegelik põhjus on arvatavalt selles, et liitumisel kaotab vallavanem oma koha ja linnapeast saab vallavanem. Kuid see ei pruugi nii minna, kui vallarahvas oma vallavanemat tõesti usaldab ja toetab, sest valla elanike arv on poole suurem linna elanike arvust (vastavalt 2400 ja 1200). Jätkusuutlikkuse järjestuses on linn 11. ja vald 71. kohal (vt lisa 17.3), fiskaalse jätkusuutlikkuse poolest – linn 27. vald 58. kohal. Eelarve maht on vallal 18 mln krooni, linnal 39 mln krooni. Linn kulutab (toodab avalikku kaupa) elaniku kohta 23 tuhande krooni eest, vald ainult 7 tuhande krooni eest. Üldised teenused (volikogu ja valla-/linna-

valitsuse ülalpidamine koos võlateenindamise kuludega) moodustavad linna eelarves ainult 4,6%, vallas aga 14%. Eeltoodu põhjal peaks olema selge, et Suure-Jaani kandi säästva arengu aspektist vaadatuna peaksid linn ja vald liituma. Põhiline kahju, mis sünnib ühiskonnale valdadest, kus ei ole keskkooli ega mõnel juhul isegi põhikooli, on see, et seal kujundatakse üldist negatiivset hoiakut keskkooli suhtes ja selle kaudu ka kõrghariduse suhtes, sest keskkooli minejate eest tuleb KOV-l maksta kohamaksu, kutsekooli minejate eest aga mitte.

3.1. Kokkuvõte

Suur osa Eesti KOV-de kasvuraskustest tuleneb lähtepositsiooni iseärasustest. Teravamalt kui mujal lööb Kirde-Eestis välja teine Eesti KOV-de sotsialistlikust minevikust tulenev iseärasus. Kirde-Eesti oli tööstusrajoon ja seetõttu paremini varustatud kui muu Eesti. Siinsed riiklikud ettevõtted pidasid üleval lasteaedu, ehisid puhkekodusid, kultuurimaju, koolimaju ja elumaju. Uues süsteemis, kus sotsialistlikku ettevõtet enam ei ole, on just Kirde-Eesti regiooni KOV-d kõige suuremates kohanemiskustes.

Jätkusuutliku/säästva arengu kontseptsioon suunab analüüsima olukorda (oma tugevusi ja nõrkusi, võimalusi ja ohte), et kavandada tulevikku. Käesolevas peatükis KOV jätkusuutlikkuse hindamiseks rakendatud indeks kasutas ära väikese osa rahandusministeeriumi koduleheküljel kõikide KOV-de kohta olemasolevast informatsioonist (2004. aasta eelarvete täitmise aruanded). Teistsuguse andmevaliku ja analüüsimudeliga võib saada teistsugused tulemused, kuid ka valitud mudel võimaldab pöörata tähelepanu kõige probleemsematele KOV-dele regioonides. Reeglina on kõige probleemsemad väikese rahvaarvuga KOV-d ja põhiline viis nende jätkusuutlikkuse tõstmiseks on liitmine.

Eesti halduskaardi korrastamise ja liitmisprotsessi kiirendamise seisukohalt oleks soovitatav, et peetaks järjekindlamalt kinni esialgselt püstitatud eesmärkidest: valla elanike arv mitte alla 3500, ja alla 10000 elanikuga linnad peaksid liituma oma tagamaaga. Kolmas tingimus võiks olla, et tuleb lubada ka maakonnapiire ületavad liitumisi, sest maakonnapiirid on tekitanud ääremaid ja perspektiiv näib olevat neli regiooni praeguse 15 maakonna asemel.

Jätkusuutlikkuse indeks võimaldas selgitada välja probleemsed KOV-d regiooni. Põhja-Eesti on küll kõige kiiremini arenev regioon, kuid ka siin on probleeme rohkelt. Viimase viiendiku jätkusuutlikkuse edetabelis moodustavad siin järgmised vallad: Loksa, Kõue, Aegviidu, Anija, Nissi ja Keila. Neist Loksa ja Keila on rõngasvallad, mis loogiliselt kuuluvad liitmisele vastavalt Loksa linna ja Keila linnaga, kuid probleemid on erinevad. Loksa linn on kahaneva rahvastikuga probleemne linn, millega vald ei taha liituda. Keila linn seevastu on kasvav linn (jätkusuutlikkuselt esikohal regioonis), kus elanike arv kohe-kohe ületab 10 000 piiri. Ka Keila vald ei ole väike – selle elanike arv läheneb neljale tuhandele. Probleem on veel selles, et vald on tagamaaks ka väheneva elanike arvuga Paldiski linnale (nõukogudeaegne suletud sõjaväelinnak). Kõue vald on maakonna ääreala, mis piirneb Albu vallaga (Järvamaa). Aegviidu vajaks samuti liitmist, kuid ei ole selge, kas Anija vallaga või Lehtsega (Järvamaa). Anija vald liitus Kehra linnaga, kus asub ka vallakeskus. Kehra on paberi- ja tselluloositootmise keskus, kus uue tehnoloogia ja puhastusseadmete käivitamine aitas küll oluliselt vähendada Jägala jõe reostamist, kuid säilinud on paikkonnaspetsiifiline õhusaaste, mis alandab linna ja selle ümbruskonna atraktiivsust elu- ja puhkekohana. Probleemne on Põhja-Eestis ka väheneva elanike arvuga ja madala haldussuutlikkusega Maardu linn.

Kesk-Eesti on tänu Tallinna lähedusele üldiselt hästitoimivate ja aktiivsete KOV-dega regioon. Jätkusuutlikkuse edetabelis viimastel kohtadel olevate KOV-de (vt Lisa 17.1) probleemid jaotuvad ka siin kolme rühma: (1) on rahvaarvu poolest väike ja (reeglina) puudub keskkool; (2) on rõngasvald alla 10 000 elanikuga linna ümber; (3) on maakonna ääreala. Kesk-Eesti jätkusuutlikkuse pingerea viimased on: Roosna-Alliku vald – väike ja puudub keskkool; Türi vald – rõngasvald; Lehtse vald – väike, puudub keskkool, on Järvamaa ääreala. Ent Haljala valla koht jätkusuutlikkuse indeksi järgi võib olla tingitud teguritest, mis ei võimalda valda liigitada ei esimese, teise ega kolmanda rühma järgi probleemsete hulka: vallas on umbes 3000 elanikku (seega mitte väga väike vald), keskkool on olemas ja maakonna ääremaaks seda ei saa pidada. Jätkusuutlikkuselt Haljalast eespool on Juuru vald Rapla maakonna ääremaal (piirneb Kose vallaga Harjumaal), kus elanike arv on küll väike (1640), kuid kus on olemas keskkool. Edasi tuleb 1929 elanikuga Paide vald, mis on Järvamaa ääremaa ja ei ole Paide linna seisukohalt rõngasvald. Kui Paide linna tagamaad suurendada –ilmselt oleks see otstarbekas–, siis tuleks seda teha mitme valla arvelt.

Hõredast asutusest tulenevalt on Lääne-Eestis väga palju väikseid KOV-e. Jätkusuutlikkuse edetabeli (vt Lisa 17.2) lõpuosast leiame terve rea valdu, kus elanike arv on alla tuhande: Nõva (483), Laimjala (861), Lavassaare (601), Mustjala (837), Kihelkonna (997) jt. Hariduse saamise võimalused piirduvad heal juhul põhiharidusega. Koolid on väikesed, KOV-del on raske sinna õpetajaid saada ja uutele nõuetele vastavaid õpetingimusi luua. Teisest küljest ei ole mõnel juhul otstarbekas kohanda koolivõrku ka keskkoolide võrgu järgi. Näiteks asuvad Saaremaa neli keskkooli või gümnaasiumi kolmes kohas: Kuressaares (kaks), Orissaares ja Leisil. Saaremaa läänekaldal ei ole ühtegi gümnaasiumi, kuid see-eest on kõikides KOV-des elujõulised põhikoolid. Leisil, kus gümnaasium on olemas, on see hakanud domineerima ja järk-järgult on siin suletud kõik alama astme koolid. Seega on optimaalse KOV-de võrgustiku kujundamine väga paljude tundmatutega võrrandsüsteem, kus üheks variandiks võib olla KOV-de võrgustiku kujundamine keskkoolide ja gümnaasiumide võrgustiku järgi, kuid alati ei pruugi see olla võimalik.

Lõuna-Eesti kuues maakonnas on kokku 93 KOV-i, seega keskmiselt 15-16 KOV-i ühe maakonna kohta. Neist viimane kolmandik jätkusuutlikkuse edetabelis (vt Lisa 17.3) on suhteliselt ühesugusel jätkusuutlikkuse tasemel ($I < 0,2$). Loetelu lõpus on Peipsiääre, Halliste, Mõniste, Mikitamäe, Rõngu, Laheda, Konguta, Kasepää, Vastsemõisa, Põdrala, Tõlliste, Põltsamaa vald, Meremäe, Vastse-Kuuste, Öru jne. Kõik on väikesed vallad. Rõngu on toodud loetelus ainus vald, kus on olemas keskkool. Ülejäänutes kas puudub kool üldse või on olemas algkool. Põhiosa nimetatutest moodustavad maakondade ääremaad (Peipsiääre, Halliste, Mõniste, Mikitamäe, Kasepää, Vastsemõisa, Tõlliste, Meremäe jt). Mitmetes KOV-des on püsinud kogu taasiseseisvusperioodi jooksul valimistest valimisteni võimu juures üks ja seesama grupeering. Vald on siin sageli kõige tähtsam tööandja ning vallavanema ja -sekretäri ametikohti hinnatakse kõrgelt.

Lisa 17.1. Kesk-Eesti regiooni KOVide järjestus jätkusuutliku heaolu indeksite (I^{JS}) tegevusvaldade indeksite (I^{teg}), fiskaalindeksite (I^{fisk}) ja alusel ja osaindeksite

Jrk ^{JS}	KOV	I ^{JS}	Jrk ^{fisk}	KOV	I ^{fisk}	Jrk ^{teg}	KOV	I ^{teg}
1	Rakvere linn	0,25	1	Käru	0,37	1	Järvakandi	0,27
2	Järvakandi	0,23	2	Rakvere linn	0,35	2	Kohila	0,17
3	Käru	0,23	3	Rapla	0,34	3	Vigala	0,17
4	Imavere	0,22	4	Paide linn	0,32	4	Albu	0,16
5	Paide linn	0,22	5	Vihula	0,30	5	Järva-Jaani	0,16
6	Albu	0,21	6	Imavere	0,30	6	Rakke	0,15
7	Vigala	0,21	7	Kehtna	0,28	7	Väike-Maarja	0,14
8	Rapla	0,21	8	Albu	0,27	8	Rakvere linn	0,14
9	Kehtna	0,19	9	Türi linn	0,27	9	Imavere	0,14
10	Viru-Nigula	0,18	10	Oisu	0,26	10	Koeru	0,14
11	Vihula	0,17	11	Viru-Nigula	0,26	11	Tamsalu linn	0,12
12	Kadrina	0,17	12	Vigala	0,25	12	Vinni	0,12
13	Türi linn	0,17	13	Juuru	0,25	13	Kareda	0,11
14	Vinni	0,16	14	Kunda	0,25	14	Kadrina	0,11
15	Rakke	0,16	15	Tapa linn	0,25	15	Paide linn	0,11
16	Väike-Maarja	0,16	16	Ambla	0,24	16	Kehtna	0,11
17	Kunda	0,16	17	Märjamaa	0,24	17	Rägavere	0,10
18	Tapa linn	0,16	18	Kadrina	0,23	18	Laekvere	0,10
19	Tamsalu linn	0,15	19	Rakvere	0,23	19	Viru-Nigula	0,10
20	Märjamaa	0,15	20	Koigi	0,22	20	Käru	0,09
21	Ambla	0,15	21	Sõmeru	0,20	21	Tamsalu	0,09
22	Kareda	0,14	22	Vinni	0,20	22	Rapla	0,08
23	Oisu	0,14	23	Järvakandi	0,20	23	Avanduse	0,07
24	Rakvere	0,14	24	Väätša	0,20	24	Väätša	0,07
25	Väätša	0,13	25	Saksi	0,20	25	Märjamaa	0,07
26	Saksi	0,13	26	Türi	0,19	26	Saksi	0,07
27	Järva-Jaani	0,13	27	Paide	0,19	27	Türi linn	0,07
28	Koigi	0,13	28	Tamsalu linn	0,18	28	Tapa linn	0,06
29	Tamsalu	0,12	29	Kabala	0,18	29	Kunda	0,06
30	Kohila	0,12	30	Raikküla	0,18	30	Kaiu	0,06
31	Sõmeru	0,12	31	Kareda	0,17	31	Kabala	0,06

Jrk ^{JS}	KOV	I ^{JS}	Jrk ^{fisk}	KOV	I ^{fisk}	Jrk ^{teg}	KOV	I ^{teg}
32	Koeru	0,12	32	Lehtse	0,17	32	Ambla	0,06
33	Avanduse	0,12	33	Kaiu	0,17	33	Vihula	0,05
34	Kabala	0,12	34	Väike-Maarja	0,17	34	Raikküla	0,05
35	Kaiu	0,11	35	Avanduse	0,17	35	Sõmeru	0,05
36	Raikküla	0,11	36	Rakke	0,16	36	Rakvere	0,04
37	Laekvere	0,11	37	Tamsalu	0,16	37	Haljala	0,04
38	Juuru	0,11	38	Haljala	0,14	38	Koigi	0,04
39	Rägavere	0,11	39	Laekvere	0,12	39	Oisu	0,02
40	Paide	0,10	40	Koeru	0,11	40	Paide	0,02
41	Haljala	0,09	41	Rägavere	0,11	41	Lehtse	0,02
42	Lehtse	0,09	42	Järva-Jaani	0,10	42	Roosna-Alliku	0,00
43	Türi	0,09	43	Roosna-Alliku	0,10	43	Türi	-0,01
44	Roosna-Alliku	0,05	44	Kohila	0,08	44	Juuru	-0,04

Lisa 17. 2. Lääne-Eesti regiooni KOVide järjestus jätkusuutliku heaolu indeksite (I^{JS}) ja selle koostisosade (I^{fisk} ja I^{teg}) alusel

Jrk ^{JS}	KOV	I ^{JS}	Jrk ^{fisk}	KOV	I ^{fisk}	Jrk ^{teg}	KOV	I ^{teg}
1	Paikuse	0,31	1	Paikuse	0,39	1	Ruhnu	0,42
2	Pärnu linn	0,31	2	Pärnu linn	0,38	2	Vormsi	0,39
3	Vormsi	0,29	3	Kuressaare linn	0,32	3	Kihnu	0,37
4	Emmaste	0,28	4	Haapsalu linn	0,28	4	Tootsi	0,35
5	Ruhnu	0,28	5	Risti	0,27	5	Kaisma	0,35
6	Vändra alev	0,28	6	Oru	0,24	6	Emmaste	0,34
7	Kuressaare linn	0,27	7	Vändra alev	0,24	7	Orissaare	0,33
8	Haapsalu linn	0,26	8	Kärdla linn	0,24	8	Vändra A	0,32
9	Risti	0,26	9	Kõrgessaare	0,23	9	Hanila	0,29
10	Orissaare	0,25	10	Emmaste	0,23	10	Lihula	0,29
11	Kõrgessaare	0,24	11	Sauga	0,22	11	Kullamaa	0,27
12	Oru	0,24	12	Audru	0,20	12	Nõva	0,27
13	Kaisma	0,24	13	Leisi	0,20	13	Käina	0,27
14	Kärdla linn	0,22	14	Vormsi	0,19	14	Torgu	0,27
15	Torgu	0,22	15	Sindi linn	0,18	15	Noarootsi	0,27
16	Leisi	0,22	16	Salme	0,18	16	Kõrgessaare	0,26
17	Lihula	0,21	17	Valjala	0,18	17	Varbla	0,25
18	Tali	0,20	18	Pühalepa	0,18	18	Haapsalu linn	0,25
19	Muhu	0,20	19	Torgu	0,17	19	Muhu	0,25
20	Varbla	0,20	20	Orissaare	0,17	20	Pihtla	0,25
21	Noarootsi	0,20	21	Martna	0,17	21	Risti	0,24
22	Lümanda	0,20	22	Vändra	0,17	22	Oru	0,24
23	Kihnu	0,20	23	Tali	0,17	23	Are	0,24
24	Kullamaa	0,19	24	Pöide	0,17	24	Tahkuranna	0,24
25	Martna	0,19	25	Taebbla	0,16	25	Tali	0,24
26	Taebbla	0,19	26	Halinga	0,16	26	Leisi	0,24
27	Vändra	0,19	27	Kaarma	0,16	27	Kihelkonna	0,24
28	Kaarma	0,19	28	Muhu	0,16	28	Lümanda	0,24
29	Pühalepa	0,19	29	Lümanda	0,16	29	Pärnu linn	0,24
30	Pöide	0,19	30	Varbla	0,15	30	Saarde	0,23
31	Sindi linn	0,19	31	Ridala	0,15	31	Koonga	0,23
32	Sauga	0,18	32	Lihula	0,14	32	Paikuse	0,23

Jrk ^{JS}	KOV	I ^{JS}	Jrk ^{fisk}	KOV	I ^{fisk}	Jrk ^{teg}	KOV	I ^{teg}
33	Valjala	0,18	33	Häädemeeste	0,14	33	Kilingi-Nõmme Linn	0,22
34	Audru	0,18	34	Lavassaare	0,14	34	Kaarma	0,22
35	Ridala	0,18	35	Ruhnu	0,14	35	Taebbla	0,22
36	Saarde	0,18	36	Kärla	0,14	36	Tõstamaa	0,22
37	Tootsi	0,18	37	Kaisma	0,14	37	Martna	0,22
38	Tõstamaa	0,18	38	Surju	0,14	38	Kuressaare linn	0,22
39	Hanila	0,18	39	Tõstamaa	0,13	39	Vändra	0,22
40	Salme	0,18	40	Noarootsi	0,13	40	Pöide	0,21
41	Häädemeeste	0,17	41	Saarde	0,13	41	Ridala	0,21
42	Are	0,17	42	Kullamaa	0,12	42	Lavassaare	0,21
43	Lavassaare	0,17	43	Kihelkonna	0,11	43	Häädemeeste	0,21
44	Kihelkonna	0,17	44	Are	0,11	44	Pühalepa	0,21
45	Käina	0,17	45	Kilingi-Nõmme Linn	0,10	45	Kärdla linn	0,20
46	Tahkuranna	0,17	46	Laimjala	0,10	46	Surju	0,19
47	Surju	0,16	47	Tahkuranna	0,09	47	Sindi linn	0,19
48	Kilingi-Nõmme linn	0,16	48	Koonga	0,09	48	Laimjala	0,19
49	Kärla	0,16	49	Mustjala	0,08	49	Valjala	0,19
50	Halinga	0,16	50	Tori	0,07	50	Kärla	0,19
51	Koonga	0,16	51	Käina	0,07	51	Tori	0,18
52	Nõva	0,16	52	Hanila	0,06	52	Mustjala	0,17
53	Pihtla	0,15	53	Pihtla	0,06	53	Salme	0,17
54	Laimjala	0,15	54	Nõva	0,05	54	Halinga	0,16
55	Mustjala	0,13	55	Kihnu	0,02	55	Audru	0,16
56	Tori	0,12	56	Tootsi	0,00	56	Sauga	0,15

Lisa 17.3. Lõuna-Eesti regiooni KOVide järjestus jätkusuutliku heaolu indeksite (I^{JS}) ja selle osaindeksite (I^F ja I^{teg}) alusel

Jrk ^{JS}	KOV	I^{JS}	Jrk ^{fisk}	KOV	I^F	Jrk ^{teg}	KOV	I^{teg}
1	Põlva linn	0,31	1	Tartu linn	0,45	1	Põlva linn	0,27
2	Tartu linn	0,28	2	Kõpu	0,39	2	Taheva	0,25
3	Kõpu	0,26	3	Võhma linn	0,36	3	Viiratsi	0,21
4	Viiratsi	0,25	4	Põlva linn	0,36	4	Suure-Jaani linn	0,21
5	Jõgeva linn	0,25	5	Viljandi linn	0,32	5	Piirissaare	0,21
6	Võhma linn	0,24	6	Põltsamaa linn	0,30	6	Jõgeva linn	0,20
7	Põltsamaa linn	0,24	7	Ülenurme	0,30	7	Põltsamaa linn	0,18
8	Viljandi linn	0,23	8	Jõgeva linn	0,30	8	Ahja	0,17
9	Taheva	0,22	9	Mõisaküla linn	0,29	9	Torma	0,17
10	Mustvee linn	0,22	10	Viiratsi	0,29	10	Mustvee linn	0,17
11	Suure-Jaani linn	0,21	11	Kallaste linn	0,27	11	Palamuse	0,16
12	Mäksa	0,21	12	Mustvee linn	0,27	12	Valga linn	0,16
13	Võru linn	0,20	13	Mäksa	0,27	13	Nõo	0,16
14	Piirissaare	0,20	14	Võru linn	0,26	14	Vastseliina	0,16
15	Ülenurme	0,19	15	Sangaste	0,26	15	Tõrva linn	0,16
16	Otepää	0,19	16	Otepää	0,26	16	Mäksa	0,15
17	Tõrva linn	0,19	17	Alatskivi	0,25	17	Rõuge	0,15
18	Elva linn	0,19	18	Laeva	0,24	18	Elva linn	0,15
19	Mõisaküla linn	0,19	19	Misso	0,23	19	Tartu	0,15
20	Värska	0,18	20	Varstu	0,23	20	Viljandi linn	0,15
21	Alatskivi	0,18	21	Sõmerpalu	0,23	21	Võru linn	0,15
22	Ahja	0,18	22	Värska	0,23	22	Orava	0,14
23	Nõo	0,18	23	Paistu	0,23	23	Palupera	0,14
24	Sõmerpalu	0,18	24	Tõrva linn	0,23	24	Värska	0,14
25	Varstu	0,18	25	Haanja	0,23	25	Saare	0,14
26	Rõuge	0,18	26	Elva linn	0,23	26	Karksi	0,13
27	Haanja	0,18	27	Suure-Jaani linn	0,22	27	Kõpu	0,13
28	Vastseliina	0,17	28	Karula	0,22	28	Sõmerpalu	0,13
29	Palamuse	0,17	29	Tähtvere	0,21	29	Haanja	0,13
30	Tartu	0,17	30	Kõlleste	0,21	30	Võhma linn	0,13
31	Karula	0,17	31	Võru	0,20	31	Varstu	0,12

Jrk ^{JS}	KOV	I ^{JS}	Jrk ^{fisk}	KOV	I ^F	Jrk ^{teg}	KOV	I ^{teg}
32	Kallaste linn	0,16	32	Pärsti	0,20	32	Tarvastu	0,12
33	Võru	0,16	33	Nõo	0,20	33	Otepää	0,12
34	Sangaste	0,16	34	Tabivere	0,20	34	Abja	0,12
35	Kõlleste	0,16	35	Olustvere	0,20	35	Tartu linn	0,12
36	Misso	0,16	36	Rõuge	0,20	36	Kambja	0,12
37	Valga linn	0,16	37	Piirissaare	0,20	37	Karula	0,11
38	Tabivere	0,16	38	Kõo	0,20	38	Puhja	0,11
39	Kõo	0,15	39	Valgjärve	0,19	39	Kõo	0,11
40	Laeva	0,15	40	Taheva	0,19	40	Alatskivi	0,11
41	Abja	0,15	41	Ahja	0,19	41	Võru	0,11
42	Paistu	0,15	42	Pajusi	0,19	42	Mooste	0,11
43	Kambja	0,15	43	Luunja	0,19	43	Kõlleste	0,11
44	Mooste	0,15	44	Kambja	0,18	44	Tabivere	0,11
45	Karksi	0,14	45	Tartu	0,18	45	Urvaste	0,11
46	Orava	0,14	46	Vastseliina	0,18	46	Räpina	0,10
47	Pärsti	0,14	47	Mooste	0,18	47	Rannu	0,10
48	Lasva	0,14	48	Jõgeva	0,18	48	Helme	0,10
49	Jõgeva	0,14	49	Abja	0,18	49	Lasva	0,10
50	Tähtvere	0,14	50	Lasva	0,18	50	Haaslava	0,09
51	Torma	0,14	51	Võnnu	0,18	51	Antsla	0,09
52	Puhja	0,13	52	Palamuse	0,18	52	Jõgeva	0,09
53	Antsla	0,13	53	Antsla	0,18	53	Ülenurme	0,09
54	Olustvere	0,13	54	Põlva	0,17	54	Kasepää	0,09
55	Luunja	0,12	55	Puurmani	0,17	55	Puka	0,09
56	Kolga-Jaani	0,12	56	Veriora	0,17	56	Kolga-Jaani	0,09
57	Rannu	0,12	57	Kolga-Jaani	0,16	57	Mõisaküla linn	0,08
58	Valgjärve	0,12	58	Suure-Jaani	0,16	58	Meeksi	0,08
59	Võnnu	0,12	59	Pala	0,16	59	Meremäe	0,08
60	Pajusi	0,12	60	Hummuli	0,15	60	Paistu	0,08
61	Tarvastu	0,12	61	Karksi	0,15	61	Hummuli	0,08
62	Helme	0,12	62	Puhja	0,15	62	Misso	0,08
63	Põlva	0,12	63	Vastse-Kuuste	0,15	63	Pärsti	0,08
64	Haaslava	0,12	64	Valga linn	0,15	64	Õru	0,07
65	Hummuli	0,12	65	Rannu	0,15	65	Kanepi	0,07

Jrk ^{JS}	KOV	I ^{JS}	Jrk ^{fisk}	KOV	I ^F	Jrk ^{teg}	KOV	I ^{teg}
66	Räpina	0,11	66	Helme	0,14	66	Võnnu	0,07
67	Veriora	0,11	67	Haaslava	0,14	67	Tõlliste	0,07
68	Puka	0,11	68	Vastemõisa	0,14	68	Põlva	0,06
69	Pala	0,11	69	Orava	0,14	69	Pala	0,06
70	Puurmani	0,11	70	Puka	0,14	70	Saarepeedi	0,06
71	Suure-Jaani	0,11	71	Kanepi	0,14	71	Luunja	0,06
72	Saare	0,11	72	Mikitamäe	0,13	72	Vara	0,06
73	Urvaste	0,10	73	Räpina	0,13	73	Mõniste	0,06
74	Kanepi	0,10	74	Laheda	0,13	74	Laeva	0,06
75	Palupera	0,09	75	Mõniste	0,13	75	Kallaste linn	0,06
76	Tõlliste	0,09	76	Põltsamaa	0,13	76	Tähtvere	0,06
77	Mõniste	0,09	77	Saarepeedi	0,12	77	Rõngu	0,06
78	Saarepeedi	0,09	78	Tõlliste	0,12	78	Pajusi	0,05
79	Mikitamäe	0,09	79	Tarvastu	0,12	79	Veriora	0,05
80	Vara	0,09	80	Konguta	0,12	80	Valgjärve	0,05
81	Meeksi	0,09	81	Vara	0,12	81	Põdrala	0,05
82	Vastemõisa	0,09	82	Põdrala	0,10	82	Sangaste	0,05
83	Vastse-Kuuste	0,09	83	Torma	0,10	83	Suure-Jaani	0,05
84	Õru	0,08	84	Urvaste	0,10	84	Mikitamäe	0,05
85	Konguta	0,08	85	Meeksi	0,10	85	Olustvere	0,05
86	Meremäe	0,08	86	Õru	0,10	86	Konguta	0,05
87	Põltsamaa	0,08	87	Rõngu	0,09	87	Puurmani	0,05
88	Põdrala	0,08	88	Halliste	0,09	88	Halliste	0,04
89	Rõngu	0,07	89	Meremäe	0,08	89	Põltsamaa	0,03
90	Laheda	0,07	90	Saare	0,08	90	Vastemõisa	0,03
91	Halliste	0,07	91	Palupera	0,05	91	Peipsiääre	0,03
92	Kasepää	0,06	92	Peipsiääre	0,04	92	Vastse-Kuuste	0,02
93	Peipsiääre	0,04	93	Kasepää	0,02	93	Laheda	0,01